

alias delinquentes ab Oratorio, & mensa communi excludantur.

47 In veteri ordine pœnitentiæ fere omnes stationes quandam excommunicationem referebant. Prima enim ab omni ingressu Ecclesiæ pœnitentes arcebat: altera ab omnibus precibus prohibebat: tertia à precibus eucharisticis excludebat; quarta usum Eucharistiæ interdicebat. *cap. 41. XI. q. 3. cap. 23. XVII. q. 4.*

48 Atque has excommunicationes veteres dixere censuras medicinales, ut eas à mortalibus, quæ anathema involvunt, distinguerent. Agit de utraque censuræ specie S. Augustinus (a): *Nos vero, inquit, quemquam à communione prohibere non possumus, quamvis hæc prohibitio nondum mortalis sit, sed medicinalis, nisi aut sponte confessum, aut in æquo, sive seculari, sive ecclesiastico iudicio nominatum, aut convictum.* Et alibi (b): *Neque à populo Dei separamus, quos vel degradando, vel excommunicando ad humiliorem, quamvis primum, pœnitentiæ locum redigimus.*

49 Novo jure hæc excommunicationis species, quæ solummodo passiva Sacramentorum participatione privant, dicuntur minores, quarum primus meminisse dicitur Gregorius IX. c. 10. *de Cler. Excom. Ministr. c. 59. de Sent. Excom.*

50 Est quoque alia excommunicatio quæ exprimit anathema, id est, totalem resectionem à corpore Ecclesiæ juxta illam sententiam Evangelii (c). *Si Ecclesiam non audit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus.* Hanc veteres mortalem dixerunt, quia hæc resectione, ut Ethnici, & Publicani reputantur, ut nec eorum in publicis precibus & suffragiis ratio haberetur, saltem tanquam membrorum Ecclesiæ, nec eorum, si in ea censura decessissent, oblationes reciperentur, in signum, quod Ecclesia omnem communionem eorum, postquam tanquam membra putrida, & mortua à corpore Ecclesiæ abjecti essent, abhorreret, ut & memoriam eorum post mortem execraretur.

51 Jure novo hæc excommunicatio audit major, eaque tam frequens est, ut hæc sola simplici nomine excommunicationis denotetur. Inquit Gregorius IX. *Si quem sub hac forma verborum: illum excommunico, vel simili: à iudice suo excommunicari contigat; dicendum est, eum — majore excommunicatione (quæ à communione fidelium separat) esse ligatum.* Refert. c. 59. *de Sent. Excom.*

ER

(a) S. August. lib. 50. Homil. hom. fin. (b) Post collat. cont. Dom. Marth. 18.

52 En terribiles effectus hujus censuræ mortalis! Ex sententia S. Augustini: *Nihil enim sic debet formidare Christianos, quam separari à Corpore Christi: si enim separatur à Corpore Christi, non est membrum ejus. Si non est membrum, non vegetatur spiritu ejus.* Refert. c. 33. q. 3.

53 Veteri more nomina excommunicatorum è diptychis Ecclesiæ eradebantur, eoquod habere nomen in diptychis idem esset, ac exiis nomen illius recitare inter missarum solemnias, in indicium, quod esset de communione fidelium, & de corpore Ecclesiæ. Hodie is usus est, quod excommunicati à publicis precibus, divinisque officiis Ecclesiæ, quæ solis fidelibus, & Ecclesiæ filiis patent, repellantur. Pro excommunicatis enim publice orandum non est. c. 28. *de Sent. Excom. & ibi Interp.*

54 Novo jure & reliquum commercium civile excommunicatorum à fidelibus vitandum fuerat. Nam minorem excommunicationem contrahebant illi, qui excommunicatis quovis genere commercii communicabant. Hinc excommunicatorum fuga imperata multum incommodi habuit ratione generalium censurarum, aliarumque latæ sententiæ. Concilium Basileense (a), exemplo Martini V. duplicis generis excommunicatos vitandos esse declaravit; eos videlicet, qui solemniter denunciati essent, & quorum excommunicatio ob notoriam percussionem Clerici tam certa esset, ut de ea nullo modo dubitari posset.

* 55 Nemo dubitaverit, pœnam excommunicationis esse admodum gravem, imo inter omnes pœnas gravissimam, qui serio attenderit, quid sit ab Ecclesia abscindi, unde tantum pro delicto mortali eoque enormi infligenda est. Ait S. Cyprianus (b): *Tunc quidem in veteri lege gladio occidebantur, quando & adhuc circumcisio carnalis manebat. Nunc spirituali gladio superbi, & contumaces necantur, dum de Ecclesia ejiciuntur; neque enim vivere foris possunt, cum domus Dei una sit, & nemini salus esse, nisi in Ecclesia, possit.* Juxta Origenem (c): *Ubi peccatum mortale non est manifestum, ejicere Ecclesia neminem possumus, ne forte eradicantes zizania, eradicemus & triticum.* Quid disertius Decreto Concilii Meldensis? *Anathema, ait, est æterna mortis damnatio, & non nisi pro mortali debet imponi crimine, & illi, qui aliter non potuerit corrigi.* Refert. c. 41. XI. q. 3. En & Decretum Concilii Arvernensis: *Nullus Sacerdotum quemquam rectæ fidei hominem pro parvis, & levibus causis à communione suspendat, præter eas culpas, pro quibus antiqui Patres arce-*

Cap. 5.
De Effect.
Excom.

ri

(a) Conc. Basil. sess. 20. (b) S. Cypr. ep. 62. (c) Orig. hom. 20. in Josne.

ri ab Ecclesia jusserunt committentes. Superest c. 42. ibi. Audi & Decretum Concilii Tridentini (a): Quamvis excommunicationis gladius nervus sit ecclesiasticæ disciplinæ, & ad continendos in officio populos valde salutaris; sobrie tamen, magnaue circumspectione est exercendus: cum experientia doceat; si temere, aut levibus ex rebus incutiatur, magis contemni, quam formidari, & pernitentem potius parere, quam salutem.

CAPUT VI.

De Censuræ Conditionibus, & Speciebus.

1 Censuræ præcipue duo vitia sunt (b), utpote indiscretio, & injustitia. Veteres & illam censuram indiscretionis arguere, quæ pro occultis peccatis promulgaretur. Ait Canon: Si quando Episcopus dicit, aliquem sibi soli proprium crimen fuisse confessum, atque ille neget; non putet ad injuriam suam pertinere Episcopus, quod illi soli non credatur. Et si scrupulo propriæ conscientiæ se dicit neganti nolle communicare, quamdiu taliter excommunicato non communicaverit suus Episcopus, eidem Episcopo ab aliis non communicetur Episcopis, ut magis caveat Episcopus, ne indiscretius dicat in quemquam, quod aliis documentis convincere non potest. Subdit Concilium: Secrete tamen interdicit ei communionem, donec obtemperet. Hac clausula truncat Decretum Gratianus. c. 3. VI. q. 2. & ibi Cor. Rom.

2 Quod magis autem Christianorum (c) mores in pejus ibant, & Episcoporum probitas decrescebat, eo magis, neglectis legibus justæ discretionis, causæ excommunicationis augebantur, & moderatio in usu extremi remedii minuebatur. Hac occasione statuit in Concilio Lateranensi Innocentius III. ut caveat Prælati diligenter, ne ad excommunicationem cujusquam absque manifesta, & rationabili causa procedat. Refert. c. 48. de Sent. Excom.

3 Sæpe censuræ & vitio injustitiæ laborant. Ex sententia Origenis, si qui non recto judicio eorum, qui præsumunt Ecclesiæ, depellatur, & foras mittatur, si ipse non ante exiit, hoc est, si non ita egit, ut mereretur exire, nihil læditur in eo, quod non recto judicio ab hominibus videretur expulsus, & ita fit interdum, ut ille, qui foras mittitur, coram Deo intus sit;

(a) Trid. sess. 25. c. 3. (b) De Vit. cens. (c) Fleur. J. E. p. 3. cap. 10

& ille foris, qui intus retineri videtur. Gratianus nomini S. Hieronymi inscribit. c. 4. XXIV. q. 3.

4 Juxta S. Augustinum, Illud plane non temere dixerim, quod, si quisquam fidelium fuerit anathematizatus injuste, potius ei oberit, qui facit, quam qui patitur hanc injuriam. Spiritus enim Sanctus habitans in Sanctis, per quem quisque interius ligatur, ac solvitur, immeritam nulli ingerit pœnam. Refert. c. 87. XI. q. 3.

5 Hoc exemplo & novo jure pronuntiat Innocentius III. vitii hominum contingere posse, quod, qui liber est apud Deum, ecclesiastica sit innodatus censura, non suo exitio, sed alieno periculo. c. 28. de Sent. Excom.

6 Quid elegantius sententiis S. Augustini (a)? Sæpe, inquit, etiam fit divina Providentia per nonnullas nimium turbulentas seditiones carnalium hominum expelli de Congregatione christiana etiam bonos viros. Quam contumeliam, vel injuriam suam cum patientissime pro Ecclesiæ pace tulerint, neque ullas novitates schismatis, vel hæresis moliti fuerint, docebunt homines, quam vero affectu, & quanta sinceritate charitatis Deo serviendum sit. Talium virorum propositum est, aut sedatis remeare turbibus, aut, si id non sinantur, vel eadem tempestate perseverante, aut, ne suo reditu talis, aut sævior oriatur, tenent voluntatem consulendi etiam eis ipsis, quorum motibus, perturbationibusque cesserunt, sine ulla conventiculorum segregatione usque ad mortem defendente, & testimonio juvantes eandem fidem, quam in Ecclesia Catholica prædicari sciunt. Hos coronet in occulto Pater, in occultis videns. Rarum hoc videtur genus, sed tamen exempla non desunt; imo plura sunt, quam credi potest. Ita omnibus generibus hominum ad animarum curationem, & institutionem spiritualis populi utitur divina Providentia.

7 Absit ergo, ut pro foro externo censuram, eo obtentu, quod injusta videatur, privata auctoritate aspernari liceat? Quippe ex sententia S. Gregorii Pastoris sententia, sive justa, sive injusta fuerit, timenda est. Ne is, qui subest, & cum injuste ligatur, ipsam suæ obligationis sententiam, & alia culpa, mereatur. Pastor ergo vel absolvere indiscrete timeat, vel ligare. Is autem, qui sub manu Pastoris est, ligari timeat, vel injuste; nec Pastoris sui judicium temere reprehendat. Ne, etsi injuste ligatus est, ex ipsa tumidæ reprehensionis superbiâ, culpa, quæ non erat, fiat. Refert. c. 1. XI. q. 3.

At,

(a) S. Aug. de Ver. Rel. cap. 6.

8 At, ut quid S. Gelasius scripsit, censuram injustam impune negligi, contemni que? *Si injusta est, tanto eam curare non debet, quanto apud Deum, & Ecclesiam neminem potest unquam gravare sententia. Ita ergo ea se non absolvi desideret, qua se nullatenus perspicit obligatum.* Spectat Gelasius censuram, ni fallor, manifeste injustam, utpote defectu potestatis, quia agit de communione vitanda vel Dioscori, qui in Concilio Chalcedonensi damnatus est, vel de communione Achatii, quem Felix III. & ipse Gelasius proscripsit. c. 46. XI. q. 3. & ibi Corect. Rom.

9 Sit ergo, quod censura, notorie injusta, & in foro externo negligi queat; sive alia, licet iniqua, vitandi scandalici causa, revereri debeat, reliquum est grande meritum eorum, qui ea occasione quævis exteriora pericula, & detrimenta sustinere malunt, quam pacem, & unitatem Ecclesiæ lædere. Juxta effatum S. Augustini (a), *spirituales homines hujusmodi adversis magis proficiunt; quia, cum aliqua adversitate, vel necessitate hominum videntur expelli, ibi magis probantur, quam si intus permaneant, cum adversus Ecclesiam nullatenus eriguntur, sed in solida unitatis petra fortissime charitatis robore radicantur.*

Cap. 7.
De Condit.
censur.

10 Sunt & justæ censuræ conditiones reliquæ (b); utpote, quod non nisi in contumaces decernenda sit. Quippe Christus Dominus non dixit: si quis peccaverit; sed dixit, si commisso peccato Ecclesiam, correctionis suscipiendæ causa, non audierit, sit sicut Ethnicus, & Publicanus.

11 Inde veteri jure trina distincta monitio sententiam excommunicationis fere semper præcessit. Refert Gratianus Decretum Concilii Rothomagensis eo tenore: *Ut — secundum Domini nostri præceptum admoneantur semel, & secundo, & tertio, qui si non emendaverint, anathematis vinculo feriantur.* Superst. c. 5. XVI. q. 7.

12 Juris novi argumentis passim hæc clausulæ: *Competenti monitione præmissa: post monitionem canonicam:* commendantur, quibus trina, intercedentibus justis intervallis, monitio exprimi censetur. c. 48. de Sent. Excom. c. 3. & 5. ibi in 6.

13 Statuit Concilium Lugdunense, ut inter monitiones, quas statuunt jura præmitti, Judices, sive monitionibus tribus utantur, sive una pro omnibus, observent aliquorum dierum (ad minus duorum inter singulas) intervalla; nisi necessitas facti ea suaserit moderanda. c. 9. de Sent. Excom. in 6.

14 Quum permittit Concilium, quod Judex uti queat una pro

(a) S. Aug. lib. 1. de Bapt. cap. 17. (b) Matth. 18.

pro tribus; id procul dubio ex Jure civili desumptum, quo Judicis arbitrio relinquitur, uno edicto peremptorio citatoriali uti pro pluribus. L. 72. ff. de Judic.

15 Juxta Glossam hæc monitio duplici forma fieri solet. Interdum sic: *Monemus te, quod usque ad diem talem pro primo, talem pro secundo, talem pro tertio &c.* Internum ita: *quod usque ad talem diem pro primo, secundo, & tertio peremptorio &c.* Inde oportet inter monitionem, & sententiam tantum intervallum relinqui, ut contumax vincatur.

16 Succrescentibus corruptelis indiscretioris zeli præcipit Synodus Tridentina, ut Judex ad excommunicationem non procedat, nisi delicti qualitas, præcedente bina saltem monitione, etiam per edictum, id postulet.

17 In moderno Pontificali Romano hæc formula refertur: *Monuimus enim excommunicandum canonicè primo, secundo, tertio, & etiam quarto, ad ejus malitiam convincendam; ipsum ad emendationem, satisfactionem, & pœnitentiam invitantes, & paterno affectu corripientes.* Hæc observanda sunt ratione excommunicationis ab homine.

18 Excommunicationes latæ sententiæ, simul, atque peccatum commissum est, ipso facto incurruntur (a). Sic simoniacus, sic qui Clericum percussit, ex eo facto ab Ecclesia abstinere, & absolutionem petere debet: quod ex formula proclamationis manifestum. Haberetque reus, quod sibi imputaret, si absolutio differeretur; quippe quæ nemini, qui ad officium redit, denegari solet. Sed hæc nemo observare tenetur, nisi, qui eas noverit, quarum multæ sine culpa ignorari possunt. Tantus est enim excommunicationum à lege, vel ipso facto numerus, ut ne quidem solertissimi Canonum Interpretes cunctas enarrare audeant.

19 Quippe in solo sexto Decretalium numerantur XXXII. in Clementinis L. in Bulla Cœnæ XXI. ne quid dicam de Constitutionibus synodalibus, mandatis Episcoporum, & Statutis Regularium. Sed in antiquis Canonibus, Decretoque Gratiani & Decretalibus Gregorii IX. vix XXX. reperiuntur, quæ tamen, si recte ponderentur, maximam partem non excommunicationem ipso facto, sed ab homine convictis infligendam, iddigitant. Neque est, quod aliter verba celebratissimi Canonis, qui cap. 29. XVII. q. 4. refertur, interpretemur. Cum enim dicitur, eum, qui in Clericum, vel Monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo subjacere, subau-

Ep. Van-Esp. Tom. II.

Ggg

dien-

(a) Fleur. §. 7. supr.

dienda est ea conditio, quod convictus, ac condemnatus fuerit. Interim Glossa id explicat de excommunicatione latae sententiae, quae opinio vulgo regnat, ut tamen juxta plerosque Interpretes declaratione facti opus sit.

20 Quid brevius, quam ut ad votum, & consilium D. Gerson omnes censuræ latae sententiae, in jure, vel statutis contentæ, quarum usus nullus est, aut plus obest, quam prodest, expressa revocatione abolerentur in Provinciis, Diocesisibus, Ecclesiaque universali? Expediens etiam esset, ut nulla excommunicationis sententia ferretur de facto vel à jure, vel Judice, neque pro præsenti, neque pro futuro, nisi pro manifesta contumacia, qua quis ostendit, se non paratum audire Ecclesiam. Quomodo aliter haberi debet, sicut Ethnicus, & Publicanus, si Ecclesiam audire paratus est?

21 Id communi Theologorum, & Canonistarum calculo jam receptum est; quod nullus quemquam excommunicatum vitare debeat, nisi postquam à suo Judice ut talis denunciatus fuerit; quod solus ille denunciatus contrahere dicatur irregularitatem, si se Sacramentis ingerat; & quod solus talis potestate absolventi in foro conscientiae spoliatus censeatur. *Juxta Extrav. Martini V. (a).*

Cap. 8.
De Cautel.
censur.

22 Institutum Christi excommunicatio ultimum medium est. Ait S. Ambrosius (b): *Cum dolore enim amputatur etiam, quæ putruit pars corporis; & diu tractatur, si possit sanari medicamentis; si non possit, tunc, quia mitius medium non superest, à medico abscinditur. Sic Episcopi affectus boni est, ut optet sanare infirmos, serpentina auferre ulcera, obducere aliqua, non abscindere; postremo, quod sanari non potest, cum dolore abscindere.*

23 Ex sententia S. Leonis (c): *Nulli Christianorum, facile communitio denegetur, nec ad indignantis hoc fiat arbitrium Sacerdotis, quod in magni reatus ultionem invitus, & dolens quodammodo debet inferre animus.*

24 His exemplis præcipit S. Synodus Tridentina (d), ut in causis judicialibus non procedatur ad excommunicationem, nisi in casibus, ubi, omnibus adhibitis mediis, invocato aliquando & brachio sæculari, executio alia haberi nequit, & erga Judicem contumacia nota est.

25 In Oriente vetabat Justinianus Imp. temporales proventus ecclesiasticos censuris extorqueri. *Non oportet, inquit, Episcopos, aut Clericos cogere quemquam ad fructus offerendos,*

(a) Marr. V. Extrav. ad evit. scand. cap. 20. (b) S. Ambr. l. 1. Offic. c. 27.
(c) S. Leon. epist. 59. (d) Trid. sess. 25. cap. 3.

dos, vel angarius dantis, aut alio modo vexare, aut excommunicare, aut anathematizare, aut denegare communionem, aut idcirco non baptizare; quamvis usus ita obtinuerit. Refert. L. 39. §. 1. C. de Episc. & Cler.

26 In Occidente inde à sæculo VI. perstitit usus, quod decimæ ecclesiasticæ censuris exigerentur. His armis frequentius Episcopi repulerunt sæculo IX. impressiones Dynastiarum, bonis Ecclesiæ inhiantium, quibus nonnunquam & clavum martialem junxerant. Sequioribus sæculis fere quotidianus usus invaluit, temporalia Ecclesiarum bona censuris vindicandi. Sed notavit D. Gersonius (a), experientiam docuisse, quod applicatio gladii spiritualis ad defensionem temporalium tum magnam confusionem in Ecclesia, tum contemptum censurarum pepererit. *Itaque, inquit, sicut temporalitas addita est Ecclesiæ pro dote sua, videri posset aliquibus, quod ad ejus defensionem similiter addere sufficeret adversus impetitores pœnam, vel censuram temporalem; ut est multatio pecuniaria, vel corporalis detentio, vel arrestatio bonorum propriorum.*

27 Augescente hominum durtie, decursum est ad rigores veteribus inauditos (b), ut familiæ, Provinciæ, Regnaque vel excommunicarentur, vel interdicto premerentur. Denique circa ann. 1080. effectus excommunicationis videbantur super omnes limites prolati. Sed saniores Episcopi hunc rigorem certis restrictionibus temperarunt. Ipse Gregorius VII. conjuges, liberos, servos excommunicatorum, item qui ex ignorantia, vel necessitate, veluti emendi, vel eleemosynæ causa cum ipsis commercium haberent, excipiendos esse censuit.

28 Quid consultius veteribus cautelis? Inquit S. Augustinus: *Omnis pia ratio, & modus ecclesiasticæ disciplinæ unitatem in vinculo pacis maxime debet intueri. Et infra: Quando itaque cujusque crimen notum est, & omnibus execrabile apparet, ut vel nullos prorsus, vel non tales habet defensores, per quos possit schisma contingere; non dormiat severitas disciplinæ, in quo tanto est efficacior emendatio pravitatis, quanto diligentior conservatio charitatis. — Revera, si contagio peccandi multitudinem invaserit, divinæ disciplinæ severa misericordia necessaria est. Nan consilia separationis & inania sunt, & pernicioiosa, atque sacrilega; quia & impia, & superba sunt, & plus perturbant infirmos bonos, quam corrigunt criminosos malos. Quid ergo consilium? Turba autem iniquorum, cum facultas est in populis promen-*

Ggg 2

di

(a) D. Gers. de Potest. Eccl. consid. 4. (b) Fleut. supr. §. 3.